

Az antikvitás kora és a Római Birodalom története

Történelem felkészítő program középiskolásoknak 2026

Készítette: Varga Zoltán

Lehetséges témakörök:

Témák	Középszint	Emelt szint
Politika	Az athéni államszervezet és működése a demokrácia virágkorában	Köztársaságból egyeduralom: a római köztársaság működése, Caesar és Augustus
		A sztyeppei állam: a Hun Birodalom és hódításainak iránya
Ókori civilizációk öröksége	A görög és a római építészet	A pénz megjelenése, formái és szerepe az ókori gazdaságban
		Ókori írások, a görög filozófia, a római jog alapelvei
Vallások	A zsidó monoteizmus	Politeizmus az ókori Keleten
	A kereszténység kialakulása, tanai, elterjedése	

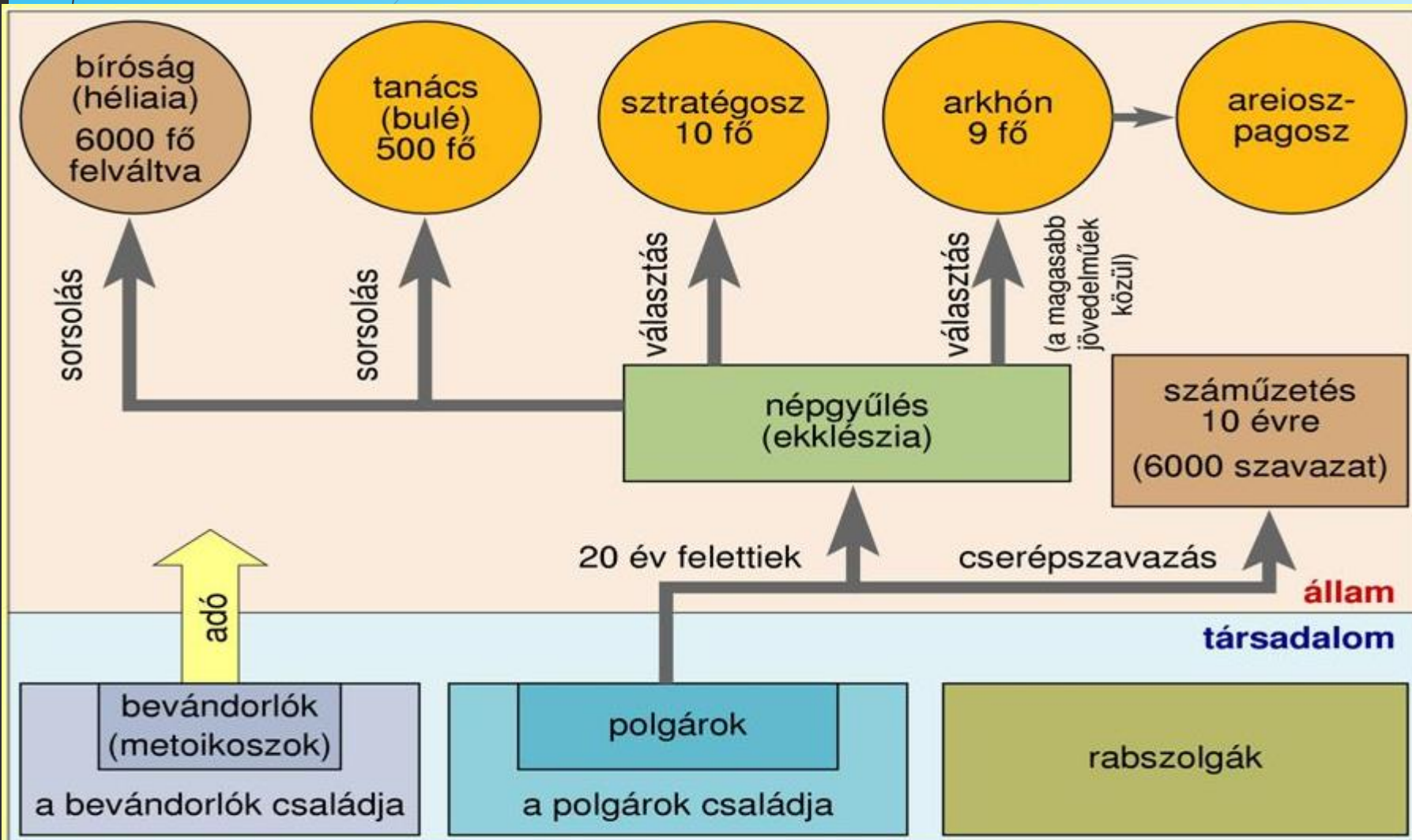
Az athéni demokrácia létrejötte I.

- Európé elrablásának legendája
- Krétai kultúra – Mükénéi kultúra – **Hellén poliszok születése**
- **Polisz:** egymástól független, saját haderővel, lakossággal, területtel, törvényekkel bíró városállamok
- **Arisztokratikus köztársaságok** – Befolyásos földbirtokosok irányítása
- Túlnépesedő poliszok – **Gyarmatosítás** a Földközi tenger partvidékén (Kr. e. VIII-VII. század)
- Gazdaság átalakulása – **Démosz megerősödése**

Az athéni demokrácia létrejötte II.

- Démosz és arisztokrácia **politikai küzdelme**
- **Drakón** (Kr. e. 621.): **Szokásjog írásba foglalása**
- **Szolón** (Kr. e. . 594.): **Lakosság vagyoni helyzet alapján történő beosztása**, adósrabszolgaság eltörlése, politikai jogok kiterjesztése a legszegényebbekre
- **Türannisz időszak** (Kr. e. 560-510.): Peiszisztratosz és fiai
- **Kleiszthenész** (Kr. e. 508.) : **Lakosság területi alapon történő beosztása**, politikai részvétel teljes kiterjesztése
- „Kleiszthenész megteremtette Athénban a demokráciát.”

Az athéni demokrácia működése

- Kr. e. V század az athéni demokrácia fénykora – Periklész
- Népgyűlés:
 - Törvényjavaslatok elfogadása
 - Tisztségviselők választása
 - Bíraskodás
- Tanács
 - Javaslatok a népgyűlésnek (határozatok előkészítése)
 - Kisebb jelentőségű kérdésekben döntés
 - Diplomácia

Athéni demokrácia bukása

- Jogi egyenlőség – **Vagyoni különbségek**
- Déloszi szövetség („Athén adófizetője”)
- **Peloponnészoszi háború (Kr. e. 431-404):**
Athén szövetségi rendszere felbomlott.
- **Állandó háborúk** - poliszok nem biztosítják a fejlődés kereteit
- középrétegek elszegényedése – **politikai bizonytalanság**
- **Nagy Sándor hódításai**
- Kr. e. 338-ban a nem makedónbarát poliszok veresége -
Hellász Makedón fennhatóság alá kerül.

Görög Filozófia – Politikai bölcsélet I.

- **Filozófia:** „a bölcsesség szeretete”
 - Egyik ága a politikafilozófia – **Politikai bölcsélet**
 - **Athénben született**, és hosszú ideig az athéni kultúrával állt kapcsolatban.
 - Erkölcsnek közvetlenül politikai, a politikának pedig közvetlenül erkölcsi jelentősége volt.
 - A korszak uralkodó eszméje az **igazságosság** volt.
- **Szókratész**(Kr. e. 469-399):
 - A restituált athéni demokrácia 70 éves korában halálra ítéli.
 - Csak előszóban tanít – Módszere egyedi – Tanítványai kiemelkedőek

Görög Filozófia – Politikai bölcselet II.

- **Platón** (Kr. e. 427-347) (Szókratész tanítványa)
 - **Első átfogó politikai filozófia** - Athéni demokrácia válsága
 - Nem a valóságosan létező városállam - **Eszményi állam**
 - Ideális állam célja - **biztosítani az emberek számára a boldog és erényes életet.**
 - Bölcssek – Örök – Földművesek és kézművesek
 - Politikai közösség alapjául szolgáló eszmény az **igazságosság.**
 - Az **eszményi városállam** lényege szerint **nem lehet demokratikus**, hiszen az értelem és a tudás sem az.

Eszményi állam	Hibás állam
Királyság	Türannisz
Arisztokrácia	Timokrácia, Oligarchia, Demokrácia

Görög Filozófia – Politikai bölcselet III.

- **Arisztotelész** (Kr. e. 384-322) (Platón tanítványa)
 - Amíg Platón a legjobbat kereste, addig Arisztotelész azt, ami **megvalósítható**.
 - Minden városállam a természet szerint létezik - **Organikus módon keletkezett**
 - **Az ember zoón politikon**: olyan élőlény, aki természeténél fogva állami életre hivatott és csakis valamilyen városállamban, annak polgáraként élhet jó életet.
 - Politikai gondolkodásának központi kérdése az **államformák** – vagy ahogy ő nevezte: az „**alkotmányok**” – **összehasonlítása, rendszerezése és igazolhatóságának vizsgálata**.

Hatalmat gyakorlók száma	Helyes forma	Hibás forma
Egy	Monarchia (köz javára)	Türannisz (saját javára)
Kevesek	Arisztokrácia (köz javára)	Oligarchia (gazdagok javára)
Sokak (nép)	Politeia (köz javára)	Demokrácia (szegények javára)

Róma: városállamból birodalom

➤ **Kr.e. 753**

1229 év

Kr.u. 476

Kr.e. 753 - 510

Királyság

Szerény kezdetek

Romulus és
Remus legendája

Patriarchális
nemzetségi
szervezet

Etruszk királyok

Kr. E. 510 - 27

Köztársaság

S.P.Q.R.

Patríciusok és
plebejusok
küzdeme

Vegyes
kormányzat

Hódítások

Polgárháborúk

Kr. e. 27 Kr. u. 476

Császárság:

Principátus

Kr.e.27-Kr.u.284

Dominátus

Kr.u. 284 – 476

Köztársaság működése I.

➤ Társadalmi berendezkedés:

- **Patríciusok** – földbirtokos nemzetség tagjai, **politikai jogokkal bírnak**
- **Plebejusok** – parasztság, kézművesek, kereskedők – **politikai jogok X**
- Cliensek – elszegényedett nemzetségtagok

➤ Belső feszültségek a két társadalmi csoportnak a **politikai harcából adódtak.**

- Kr.e. 494. – kivonulás a Szent Hegyre – Néptribunusi tisztség
- Kr.e. 450. – XII táblás törvények – szokásjog írásba foglalása
- Kr.e. 443. – Tulliusi alkotmány: város lakóinak vagyoni alapon történő beosztása

Plebejusok is betölthetnek magistratusi tisztséget

Köztársaság működése II.

➤ Politikai berendezkedés:

➤ Magistratusok

- Köztársasági **főhivatalnokok**
- **Végrehajtó hatalom** letéteményesei
- Állam élén 2 consul (bírói és végrehajtó hatalom)
- További magistratusok: praetor, pontifex maximus, néptribunus, censor, etc.

➤ Szenátus

- a köztársaság idején a **legfőbb szerv**
- „hivatalviselt magistratusok tanácsa”

Comitiák (népgyűlések)

- 3 forma: curiata, centuriata, tributa
- formális aktusok, törvényhozás és büntetőbíráskodás

Köztársaság működése III.

► Pollübioszi vegyes kormányzat

Monarchia „Consulok hatalma”

- Hadsereg vezetése
- Szenátus határozatainak végrehajtása
- Politikai kérdések előkészítése és végrehajtása (amiben a nép dönt)
- Összes többi magistratus nekik tartozik engedelmességgel

Arisztokrácia „Szenátus hatásköre”

- Állam pénzügyeinek intézése
- Rendelkezik minden bevétellel és kiadással
- Dönt az Itáliában elkövetett hivatalból üldözendő büntettek ügyében
- Gondoskodik a külpolitikai ügyek intézéséről (pl.: hadüzenet, követségek fogadása)

Demokrácia „Nép számos jogköre”

- Egyedül a nép joga, hogy jutalmazzon, vagy büntessen
- Főtisztviselők megválasztása
- Törvényjavaslat elfogadása elutasítása
- Döntés háború és béke ügyében

Köztársaság válsága

- **Hódító hadjáratok – II. pun háború**, hellenisztikus államok meghódítása
- **Társadalmi változások:**
 - Szenátori rend és lovagi rend szembenállása
 - Kisbirtokos rétegek lesüllyedése
 - **Gracchus fivérek földreformjai** – megoldás helyett újabb ellentétek
- Szenátori rend – lovagrend → **Optimaták – Néppártiak**
- **Marius és Sulla** hatalmi harca – Polgárháború
- Sulla diktatúrája (Kr.e.82-79)
- A köztársasági berendezkedés nem képes orvosolni a problémákat – **új megoldásra** van szükség

Megoldás a válságra I.

➤ Caesar és az első triumvirátus

- Hadseregre és állandó hivatali apparátusra építő **egyeduralomban** látta a megoldást.
- **Kr. e. 60. három férfiú szövetsége** – titkos politikai szövetség Caesar, Crassus és Pompeius között.
- Caesar consul lett, majd **Gallia helytartója** – hatalmas vagyon és hűséges hadsereg
- Felbomlik a szövetség – **újabb polgárháború** Pompeius és Caesar
- Caesar kerül ki győztesen – hivatalosan nem szünteti meg a köztársaságot – **élethossziglani dictatori címet** kap
- Politikai elit úgy gondolja visszaél hatalmával – **Összeesküvés áldozata lesz** Kr. e. 44.

Megoldás a válságra II.

- Octavianus és a második triumvirátus
 - Caesar híveihez kerül a kezdeményezés - **II. triumvirátus**
 - **Octavianus, Antonius és Lepidus** szövetsége a köztársaságpártiak ellen
 - Felosztják egymás között a Birodalmat
 - Kr. e. 31. actiumi csata
 - Antonius öngyilkos lesz
 - Octavianus megszerzi az egyeduralmat Róma felett

Principátus rendszere

- **Principátus = Köztársasági lepelbe bújtatott egyeduradalom** („látszatköztársaság”)
- Augustus princepsként (**a szenátus első embere**) az állam feje volt - Kulcsfontosságú pozíciókat összpontosított a kezében
- Nem fogadta el a dictatori címet – de viselte a **consuli, örökös tribunusi** és **censori**, pontifex maximusi címeket
- Hatalmának alapja a **hadsereg** – imperator (győzedelmes hadvezér)
- Az istenné tett Caesar fia volt – **Augustus** (fenséges)
- **Pax Augusta/** pax Romana
Természeti határvonalak, mint a birodalom határai
Egységes birodalomszervezés

Császárkor és Róma válsága

- A válság százada (Kr.u. 3. század):
 - Severus-dinasztia után **belpolitikai válság**
 - Erősödő **külső támadások**
 - Területi stagnáció
 - **Gazdasági válság**
- **Diocletianus** kísérlete a válság megoldására:
 - **Dominatus** korszaka - hellenisztikus jellegű abszolutista uralom
 - **Tetrarchia** - irányítási forma - Két főcsászár + két alcsászár
- **Nagy Theodosius**
 - Kereszténység államvallássá tétele
 - Birodalom felosztása – Nyugat Római Birodalom + Kelet Római Birodalom
- Kr. u. 476.** – Odoaker elűzi **Romulus Augustulust**

Attila Hun Birodalma Kr. u. 450 körül

Köszönöm a figyelmet!